

IJTIMOY ONGNI SHAKLLANTIRISHDA EMOTSIONAL INTELLEKTNING O‘RNI VA AHAMIYATI**Xo‘jamatova Xusnidaxon Mansurovna**

Qo‘qon universiteti “Ta‘lim” kafedrasida katta o‘qituvchisi

Email: ms.xusnida@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada bugungi kunda ko‘pchilik tadqiqotchilarning katta qiziqishini orttirgan masala emotsional intellekt mavzusi bo‘lib, mazkur muammoga doir qator ilmiy izlanishlar olib borilgan. Bugungi kunda har bir sohada raqobatbardoshlikni talab qilinadigan bir paytda shaxslararo munosabatlarni ijobiy amalga oshirish bo‘yicha ham qator muammolar ham ko‘zga tashlanmoqda. Mazkur muammoga samarali yechim sifatida shaxsning ijtimoiylashuvini ta‘minlash, ijtimoiy moslashuvchanlikni qaror toptirish talab etilishi ilmiy asoslarda ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: emotsiya, emotsional intellekt, aql, psixika, empatiya, ijtimoiy ko‘nikmalar, tuyg‘u, psixosomatika, deviant xulq-atvor.

Kirish. Zamonaviy jamiyatda emotsiyalarni tushunish va ifoda etish muammosi juda dolzarbdir. Emotsional intellekt fenomenini o‘rganish asosiy fan va ‘sixologiya, pedagogika va menejmentning amaliy sohasi olimlarining e‘tiborini tortadi. Yangi kontseptsiyani o‘rganish ma‘lum bir yosh davrida rivojlanishning o‘ziga xos xususiyatlarini, kasbiy faoliyatda namoyon bo‘lishini va shaxsning muvaffaqiyati va rivojlanishiga ta‘sirini tahlil qilish uchun mo‘ljallangan. Ma‘lumki, his-tuyg‘ularni taqiqlash ularning ongdan chiqib ketishiga olib keladi, o‘z navbatida, his-tuyg‘ularni psixologik jihatdan qayta ishlay olmaslik psixosomatik kasalliklardan tortib deviant va huquqbuzarlik xatti-harakatlarigacha bo‘lgan turli xil salbiy ta‘sirlarni keltirib chiqarishi mumkin, chunki o‘ziga xos kuchga ega bo‘lgan emotsional muammolar o‘zini o‘zi boshqarish darajasi pasaygan odamlarda namoyon bo‘ladi.

Emotsional intellekt deganda insonning his-tuyg‘ularni anglash, ularga erishish va ularni fikrlash, his-tuyg‘ularni va ular nimani anglatishini tushunishga yordam berish va shunga mos ravishda ularni emotsional va intellektual o‘shishiga yordam beradigan holda boshqarish qobiliyati tushuniladi. Emotsional intellekt boshqa odamlar boshdan kechirgan his-tuyg‘ularni og‘zaki va og‘zaki bo‘lmagan xatti-harakatlari bilan tushunishga, odamlarning his-tuyg‘ularining namoyon bo‘lishini farqlashga imkon beradi, his-tuyg‘ularning kelib chiqishi va sababini, ma‘lum bir vaziyatda uning foydalilik darajasini aniqlash qobiliyatiga hissa qo‘shadi. Shuningdek, muammolarni hal qilishga va hayotda va ishda o‘z maqsadlariga erishishga yordam beradi. Rivojlangan emotsional intellektga ega odamlar boshqa odamlar bilan muzokara olib borish, qaror qabul qilish va salbiy vaziyatlarga to‘g‘ri munosabatda bo‘lish qobiliyatiga ega.

Rivojlangan emotsional intellektga ega bo‘lgan odamlar harakatlar yoki his-tuyg‘ularga emas, balki sabablarga javob beradi. Bu unga tanqidni to‘g‘ri qabul qilishga, boshqa odamlarni tushunishga va ularga munosib javob berishga yordam beradi¹.

¹ Scientific Journal Impact Factor (SJIF 2022=5.016) Passport: <http://sijifactor.com/passport.php?id=22257> Uzbekistan www.scientificprogress.uz Page 13
shaxslarda emotsional intellektni rivojlantirish tendensiyalari Madina Fazliddinova Saidvaliyeva

Inson hayoti va faoliyati davomida atrofdagilar bilan bo‘lgan munosabatlarni samarali va ijobiy olib borishga intiladi. Eng avvalo, emotsional intellektni masalasini bayon etishdan avval umumiy intellekt tushunchasiga to‘xtalib o‘tish zarur.

“Intellekt” lotin tilidan olingan bo‘lib, aql, idrok, zehn ma’nolarini anglatadi. Intellekt insonning bilish qobiliyati, fikrlash, anglash, tafakkur qilish salohiyatini belgilaydi. U ma’naviyatga yaqin bo‘lib, insonning ruhiy-hissiy tuyg‘usi, bilish qobiliyati va aql-zakovati, aqliy yetukligi va yuksaklikka intilishi bilan uyg‘unlashadi².

“Pedagogika” entsiklopediyasida intellekt tushunchasi quyidagi talqin qilingan: Intellekt kishilarning aqli, idroki, zakovati, mahnaviy jihatdan yetuklik darajasini ham ifodalaydi; tasavvur, idrok, sinchikovlik orqali jamlangan materialni bilish usullari (taqqoslash, abstraktsiya, tushuncha, hukm va.h.k.) orqali asosli bilimga ega bo‘lish yoki mavjud bilimni tanqidiy tahlil etish qobiliyatini ham anglatadi.

Tafakkur tarixida intellekt to‘g‘risidagi fikr-mulohazalar turlicha bo‘lgan. Intellekt ma’naviyatga taaluqli bo‘lgani uchun ruhiy holat mahsuli sifatida irodadan ustun turadi, degan tasavvurlar mavjud. Intellektual resurs insonlarda bilim, hayotiy tajriba va idrok hamda zehn asosida, avvalo, o‘z aqliy omilkorlik salohiyatini, turmush tarzini turli yo‘nalish va shakllarda yanada boyitish, uning yangi qirralarini ochish, mukammallashtirish imkoniyatidir³.

Adabiyotlar tahlili. ‘sixologik olim E.G‘oziev intellektga tafakkur bilan bog‘liq holda quyidagicha tarzda izoh bergan: insonning aql-zakovati – bilish faoliyati voqelikni, narsa va hodisalarni sezish va idrok etishdan boshlanadi. So‘ngra asta-sekin tafakkurga, fikr yuritishdan aks ettirishga o‘tadi. Fikr yuritishning sinteziga aylangan yuqori darajadagi bilish jarayoni tafakkur ham hissiy bilish organlarining mahsuli ya‘ni sezgilar, idrok va tasavvur materiallariga asoslangan holda namoyon bo‘ladi⁴.

Emotsional intellektning yuzaga kelishida umumiy intellektning barcha elementlari bevosita ishtirok etadi: tafakkur, tafakkur turlari analiz, sintez, hayol, taqqoslash, xotira va uning turlari.

Emotsional intellekt tushunchasi birinchi marta 1920 yili E.Torndayk tomonidan fanga kiritilgan. U mazkur tushunchani “shaxslararo munosabatlarda ongli, o‘ylab, oqilona harakatlar bilan muloqotda bo‘lish”, deb tushuntirgan. E.Torndayk ijtimoiy ong(aql)ni odamlar bilan muloqotning muvaffaqiyatini tahminlaydigan o‘ziga xos kognitiv qobiliyat deb hisoblagan. Ijtimoiy aqlning asosiy vazifasi muloqot jarayonidagi hatti-harakatlarni oldindan his eta olishdir. Emotsional intellekt umumiy intellektning bir turi hisoblanadi⁵.

V.N.Drujinina, Yu.N.Emilg‘yanova, A.L.Yujaninova, V.N.Kunitsina, Ye.S.Mixaylova va boshqa tadqiqotchilar olib borilgan ilmiy izlanishlarda emotsional intellektning samaradorligini kognitiv qobiliyatlar belgilashi⁶ga alohida ehtibor qaratilgan.

² Шайхова Х. Интеллектуал салоҳият – тараққият мезони. – Т.: Ўзбекистон, 2011. – Б.12.

³ Педагогика энциклопедия II жилд. – Т.: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2015. – Б.102.

⁴ Ғозиев Э. Тафаккур психологияси. – Т.: Ўқитувчи, 1990. – Б.6.

⁵ Федоренко А.В. Социальный интеллект: Сущность и проблемы у студентов педагогических специальностей // Вестник Военного университета. 2011. №4 (27). С.57-60.; Практический интеллект / Роберт Дж. Стернберг, Джордж Б. Форсайт, Дженнифер Хедланд и др. СПб.: Питер, 2002. – 265 с.

⁶ Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. - СПб. : Питер, 1999. - 289 с.; Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. - Л. : Изд-во ЛГУ, 1995. – 167 с.; Южанинова А. Л. К проблеме диагностики социального интеллекта / А. Л. Южанинова // Проблемы оценивания в психологии. - Саратов: 1994. – С.84-87. Куницына В. Н. Межличностное общение: учебник для

A.L.Yujanina emotsional intellektni amaliy va mantiqiy intellekt bilan bir qatorda ko‘rib chiqadi. Oxirgi ikkitasini u subhekt-obhekt munosabatlari doirasida kiritadi. Emotsional intellektni esa, subhekt-subhekt doirasiga qo‘shadi. Muallif, emotsional intellekt – bu uch o‘lchovda ko‘riladigan alohida ijtimoiy qobiliyatdir⁷, degan xulosaga kelgan:

1. Ijtimoiy-pertseptiv qobiliyatlar – insonning individual adekvat ifodalash imkoniyatini tahminlovchi to‘liq shaxslik qurilmasidir. Uning xususiyatlari emotsional doirasidagi ‘sixik jarayon va vaziyatlarga ko‘chib o‘tadi. Shuningdek, uning atrofdagilar bilan munosabatida xarakterini anglashdagi aniqligidir. Biroq, refleksiyani ijtimoiy-pertseptiv jarayonlar bilan aloqasini ham e‘tiborga olish lozim. Shuning uchun ushbu hodisaning psixologik mazmunini, o‘z-o‘zini anglash qobiliyati, ya‘ni o‘zining individual-shaxslik sifatlarini anglash, xatti-harakat motivlari va o‘zini boshqalar tomonidan qabul qilinishidagi xarakterini ham hisobga olish zarur.

2. Ijtimoiy tasavvur – bu insonning tashqi belgilari asosida kishilarning individual va shaxslik xususiyatlarini adekvat modellashtirish qobiliyatidir. Shuningdek, kelgusidagi o‘zaro tahsir xususiyatlarini aniq ko‘ra bilish, aniq vaziyatlarda insonning hatti-harakati xarakterini bashorat qilish qobiliyati hamdir.

3. Muloqotning ijtimoiy texnikasi – bu vaziyatni idora qilish va o‘zaro tahsir shaxslik sifatini yo‘naltirish, o‘zining rolini o‘ziga qabul qilish mahoratida namayon bo‘luvchi «harakatdagi» kom‘onentdir. U muloqat texnikasi va vositasini talab qiladi.

Shuningdek, A.L.Yujaninova umumiy va emotsional intellekt munosabatlariga ham to‘xtalib o‘tgan. Ko‘pchilik tadqiqotlar natijasida A.L.Yujaninova shunday xulosaga keladi-ki, emotsional intellekt umumiy intellektga bog‘liq emas, lekin uning rivojlanish darajasi insonning moslashuviga tahsir ko‘rsatadi: emotsional intellekt qanchalik yuksak bo‘lsa, inson shunchalik moslashuvchan bo‘ladi. psixikaning ushbu tomonining ahamiyati ko‘psonli misollarda ko‘zatiladi. Qachonki, moddiy dunyo hodisalarini o‘rganishda yuksak muvaffaqiyatlari bilan ajralib turuvchi insonlar (yuqori umumiy intellekt sohiblari) shaxslararo munosabat doirasida ojiz qolishganida bu yaqqol ko‘rinadi. Shu tarzda emotsional intellekt ijtimoiy moslashuv va muloqotchanlikni belgilab beruvchi integral intellektual qobiliyatdir⁸.

D.V.Ushakov emotsional intellekt deganda o‘zgalarning ichki dunyosini va ularning xatti-harakatini anglash qobiliyatini tushunadi. Shuningdek, u emotsional intellekt adekvat ijtimoiy harakatlarni amalga oshiruvchi emas, balki, anglash qobiliyati bilan cheklanadi, deb tahkidlaydi. Bu esa, shuningdek, sotsiumda samarali harakat qilish mahorati, tem‘erament, tashqi ko‘rinish kabi bir qator omillarga bog‘liqdir. Uning boshqa mualliflar nuqtai nazaridan asosiy farqi ham shundadir.⁹

D.V.Ushakov emotsional intellektning bir qator o‘ziga xos xususiyatlarini ajratib ko‘rsatgan:

вузов / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. - СПб.: Питер, 2002. - 544с. Куницына В. Н. Социальная компетентность и социальный интеллект: структура, функции, взаимоотношение / В. Н. Куницына // Теоретические и прикладные вопросы психологии / Под ред. А. А. Крылова. - СПб. : 1995. - С. 48-59.

⁷ Южанинова А.Л. К проблеме диагностики социального интеллекта / А. Л. Южанинова // Проблемы оценивания в психологии. – Саратов: 1994. – С.84-87.

⁸ Южанинова А. Л. К проблеме диагностики социального интеллекта / А. Л. Южанинова // Проблемы оценивания в психологии. - Саратов: 1994. – С.84-87.

⁹ Ушаков Д. В. Интеллект: структурно-динамическая теория. - М. : Институт психологии РАН, 2003. – 259 с.; Ушаков Д. В. Социальный интеллект и его измерение / Д. В. Ушаков // Социальный интеллект: теория, измерение, исследования / Под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. – М. : Институт психологии РАН, 2004. – С. 141-160.; Ушаков Д. В. Социальный интеллект как вид интеллекта / Д. В. Ушаков // Социальный интеллект: теория, измерение, исследования / Под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. - М. : Институт психологии РАН, 2004. – С.11-29.

1. Kontinual (uzluksiz rivojlanish). Kontinual jarayonlar emotsional intellektga mavjud holatni kiritadi va yuqori darajada qabul qilish doirasiga xosdir hamda o‘zga odamning hatti-harakatini baholashda turli motivlarga o‘lchov qo‘llanilishi – “subyektiv baholash”ga javobgardir.

2. Noverbal reprezentatsiyani qo‘llash. Til diskret doiraga yetaklaydi, u borliqni elementlarga ajratadi.

3. Verbalizatsiya ijtimoiy baholashning aniqligi yo‘qolishi –baholashda insonlar o‘zlari anglamagan bir qator mezonlar jamlanmasidan foydalanadilar.

4. Implisit o‘rganish jarayonidagi shakllanish, ya’ni natija subhektning ongli xarakteriga bog‘liq emas, o‘rganish harakat orqali bo‘ladi.

5. “Ichki” tajribadan foydalanish – emotsional intellektning boshqa intellekt turlaridan asosiy farqi, ichki tajriba emotsional intellektni muvaffaqiyatli harakatlantirishga imkon beradi va re‘rezentatsiya uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu tajribaning mavjudligini emotsional intellektni dunyo qarashini kengaytirish uchun resurs hisoblanadi¹⁰.

D.V.Ushakovning fikricha faqat “ichki” tajribadan foydalanish emotsional intellektni boshqa intellekt turlaridan farqlash imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Emotsional intellekt tushunchasining mohiyatini va uning tuzilishini tushunish uchun biz "aql" so‘zining asl ma‘nosini va uning turli xil belgilarini tahlil qilamiz. "Aql" deganda axborotni qayta ishlash bilan bog‘liq kognitiv xususiyat tushuniladi.

Entsiklo‘ediya aqlni fikrlash qobiliyati, mavhum bilish qobiliyati sifatida belgilaydi va taqqoslash, mavhumlashtirish, tushunchalar, hukmlar, xulosalarni shakllantirish kabi funktsiyalarni o‘z ichiga oladi. Umuman olganda, emotsional intellekt o‘z va boshqalarning his-tuyg‘ularini tanib olish, tushunish va ularni boshqarish qobiliyati sifatida tavsiflanadi

Emotsional intellekt qobiliyatlardan tashkil to‘gan tuzilmaga quyidagilar kiradi:

☑ emotsiyalarni aniqlash va ifoda etish;

☑ emotsiyalarni tartibga solish;

☑ fikrlash va faoliyatda emotsional ma‘lumotlardan foydalanish.

Tadqiqot natijalar. Odatda psixologlar emotsional intellektni to‘rt toifaga ajratadilar.

Birinchisi, boshqalar bilan aniq muloqot qilish, o‘z maqsadini to‘g‘ri yo‘lga qo‘ya olish, faol tinglash, ta‘sir o‘tkazish va ilhomlantirish, jamoada ishlash yoki unga rahbarlik qilish va nizolarni hal qilish qobiliyati.

Ikkinchisi-odamlarning katta guruhida umumiy empatiya va o‘zini qulay his qilish: ekstrovert yoki introvert bo‘lishidan qat’i nazar, boshqalarning emotsional signallarini his qila olishdir. Uchinchi belgi-bu zaif va kuchli tomonlaringizni bilish, shuningdek shaxsiy his-tuyg‘ularning hayotga ta‘sirini yaxshi bilish. Va oxirgisi, his-tuyg‘ularni boshqarish, ularning o‘ziga halokatli ta‘sirini cheklash, o‘z majburiyatlarini bajarish, uzoq muddatli munosabatlarni saqlab qolish va atrof-muhitga mos ravishda o‘zgartirish qobiliyati.

Emotsional intellektning o‘zi odamni ushlab turishga qodir, ammo chuqur bilim va kuchli

¹⁰ Ушаков Д. В. Социальный интеллект и его измерение / Д. В. Ушаков // Социальный интеллект: теория, измерение, исследования / Под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. - М. : Институт психологии РАН, 2004. - С. 141-160.; Ушаков Д. В. Социальный интеллект как вид интеллекта / Д. В. Ушаков // Социальный интеллект: теория, измерение, исследования / Под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. - М. : Институт психологии РАН, 2004. - С.11-29.;

motivatsiya bilan birgalikda kareradagi eng yaxshi natijalarni beradi. O‘z-o‘zini tartibga solish, eshitish va o‘zingizni boshqasining o‘rniga qo‘yish qobiliyati, kayfiyatni boshqarish qobiliyati aloqa zarur bo‘lgan barcha sohalarida amaliy ko‘nikmalarni to‘ldiradi. Emotsional intellect motivatsiya va proaktiv xatti - harakatlar bilan chambarchas bog‘liq-o‘zgarishlarga yetarlicha javob berish, odamlarni birlashtirish (ajratmaslik), boshqalarning manfaatlarini himoya qilish, hokimiyatni to‘shirish va odamlarga eng yaxshisiga bo‘lgan ishonchni ilhomlantirish qobiliyatidir

Emotsional intellektga quyidagilar o‘z ta‘sirini o‘tkazmasdan qolmaydi:

1. Empatiya - keng ma‘noda, emotsional intellekt boshqalarning his-tuyg‘ulari va fikrlarini tushunish qobiliyatiga ta‘sir qiladi. Bu har xil turdagi ko‘plab ma‘lumotlarni o‘z ichiga olishi mumkin: ijtimoiy psixologiyada guruh xatti-harakatlari yoki er-xotin o‘rtasidagi munosabatlar haqidagi bilimlar, shuningdek, vahima qo‘zg‘atadigan odamni tinchlantirish diqqatni chalg‘itish usullari.

Umuman olganda, empatiya-bu boshqalarga har qanday holatda kayfiyat berish, ularning kayfiyatini qabul qilish, tilni tushunish va og‘zaki bo‘lmagan belgilarni o‘qish.

Emotsional intellekt ta‘sir qiladigan birinchi narsa bu boshqalarning his-tuyg‘ularini aniqlash va undan xulosa chiqarish qobiliyatidir. Yig‘layotgan chaqaloqqa baqirmaslik yoki tajovuzkor odamlar bilan uzoq vaqt janjal qilmaslik qoidasi behuda sarflangan sa‘y - harakatlarni kamaytirishga yordam beradigan asosiy empatiya qoidasidir. Bo‘ysunuvchilarni eshitadigan va ularga o‘shirish va rivojlanish vositalarini beradigan menejer o‘zini em‘atik rahbar sifatida namoyon qiladi, chunki u boshqalarning talablarini sezadi va ularga o‘z imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishga yordam beradi.

2. Ijtimoiy ko‘nikmalar - emotsional intellektning yuqoridagi barcha ta‘sir zonalari asosiy narsaga olib keladi: bu fazilatlarining umumiyliigi odamlarni yaxshiroq tushunishga, ularga nisbatan asossiz ginalarni saqlamaslikka, o‘zimizdan va boshqalardan bizning qo‘limizdan ko‘proq narsani talab qilmaslikka, guruh ta‘siriga berilmaslikka yordam beradi¹¹.

M.I.Bobneva emotsional intellektni muloqot va ijtimoiy o‘zaro ta‘sir muhitida shakllanuvchi insonning alohida qobiliyati sifatida baholash kerak, deb hisoblaydi. Shuningdek, muallif emotsional intellekt va umumiy intellektni farqlashga harakat qiladi: umumiy intellektual rivojlanish to‘g‘ridan-to‘g‘ri emotsional intellekt darajasi bilan bog‘liq emas. Yuqori intellektual daraja inson uchun zarur hisoblanadi. Biroq shaxsning ijtimoiy rivojlanishi uchun yetarli shart bo‘la olmaydi. U ijtimoiy rivojlanishga yordam berishi mumkin. Bundan tashqari yuksak intellekt egasi ijtimoiy muhitda noadekvat hatti-harakatlari va xulq-atvori bilan qadrsizlanishi mumkin .

A.A.Bodalev o‘zining ilk ilmiy ishlarida emotsional intellektni pertseptsiya ya‘ni, o‘zga odamni anglash va qabul qilish sifatida tavsiflaydi. A.A.Bodalev birinchi bo‘lib, “o‘zgani anglash” iborasini qo‘llaydi. Bu termini juda keng mahnoda tushunish mumkin. U eng avvalo, o‘zga odamni spetsifik (o‘ziga xos tomonini) qabul qilish bilan belgilnadi. Bundan tashqari, ushbu tushunchaning tarkibiga subyekt va obyekt sifatida qabul qilish bog‘lovchi aloqador tasavvurni shakllantirish ham kiradi. Aynan shu fizik obyektlarni qabul qilishda unchalik rol o‘ynamaydigan qator qo‘shimcha omillarga katta ahamiyat beradi .

¹¹ SCIENTIFIC PROGRESS VOLUME 4 | ISSUE 3 | 2023 ISSN: 2181-1601 Scientific Journal Impact Factor (SJIF 2022=5.016) Passport: <http://sjifactor.com/passport.php?id=22257> Uzbekistan www.scientificprogress.uz Page 15

Keyinchalik A.A.Bodalev emotsional intellektni samarali muloqotni tahminlovchi kommunikativ kompetentsiyaning barcha mezonlarning birlashmasi, deb izohlaydi. Mezonlar sifatida quyidagilarni ajratib ko‘rsatgan:

- ✓ ijtimoiy moslashuvchanlik;
- ✓ empatiya; nutqiy muloqotning yuqori madaniyati;
- ✓ refleksiya rivojining yuqori darajasi;
- ✓ o‘zga odamlarni pozitiv qabul qilish;
- ✓ konfliktlarni ijobiy hal qilish mahorati.

Bunda olim kommunikativ sifatlar shakllanishida asosiysi bu – insonni o‘zini boshqa kishining o‘rniga qo‘ya olishi, deb qayd etadi. Bu o‘zga shaxsiyatga “kirish” va u bilan o‘zaro to‘g‘ri muloqot o‘rnata olish imkonini beradi.

A.A.Bodalev tomonidan taklif etilgan ilmiy yo‘nalish doirasida ijtimoiy pertseptsiya muammosini o‘rganish, odamlar tomonidan bir-birlarini tushunish bir qancha ko‘zga ko‘ringan olimlar, jumladan V.N.Kunitsina ning ilmiy ishlari ijtimoiy psixologiyada yangi yo‘nalishni kashf etdi: ijtimoiy o‘zgarishlar jarayonida emotsional intellekt va ijtimoiy kompetentlik. Emotsional intellekt va ijtimoiy kompetentlik ko‘p yillik tadqiqotlar, shu jumladan, samarali muloqot muammolari, bu hodisalarni o‘rganishning xususiy asl modeli natijalariga tayanadi.

Xulosa turli olimlar tomonidan ishlab chiqilgan emotsional intellektga doir nazariy modellarning ma‘lum qismini o‘rganish asosida biz taqdim etilgan kontseptsiyalarda farqlar ko‘zga tashlansada, biroq ularning barchasida uchta parametr ishtirok etishi haqidagi xulosaga keldik:

- ✓ ijtimoiy xulq-atvor motivlari va boshqa kishilarning emotsiyasini tushunish;
- ✓ shaxsiy emotsiyalarini adekvat aks ettirish va yo‘naltirish;
- ✓ o‘zining emotsiya va ijtimoiy xulq-atvorini boshqarish.

Mazkur uch blok parametrlar barcha tadqiqotchilar tomonidan qayd etilgan va o‘quvchilarda emotsional intellektning rivojlanganligini tashxis etish imkonini berishi mumkin. Bu esa, mazkur bloklar tahlil oluvchilarda emotsional intellektni rivojlantirishning tarkibiy asoslari bo‘lib xizmat qilishi mumkinligidan guvohlik beradi.

Insonning emotsional tajribalarini belgilaydigan qadriyatlar ham muhim rol o‘ynaydi. Tuyg‘ular farovonlikka, ichki holatga, ishlashga va etarli va xolis qaror qabul qilish qobiliyatiga bevosita ta‘sir qilishi mumkin. Agar siz his-tuyg‘ularga e‘tibor qaratsangiz va aniq nimani boshdan kechirayotganingizni aniqlasangiz, vaziyatni ehtiyotkorlik bilan baholashingiz to‘g‘ri qaror qabul qilishingiz mumkin. Shuning uchun his-tuyg‘ularingizni tan olish va nazorat qilish juda muhimdir.

Tuyg‘ularni aniqlashga yordam beradigan bir nechta savollar mavjud: men va tanam hozir nimani his qilyapmiz? Men nima qilmoqchiman? Tuyg‘ular, qoida tariqasida, odamlarni kundalik hayotda ham, ishda ham boshqaradi, ya‘ni ular doimo ongli aqliy faoliyatdan ustun turadi.

Adabiyotlar ro‘yhati:

1. Khusnidakhon, K. (2021). The importance of enhancing social skills of preschoolers. *European Scholar Journal*, 2(3), 74-78.
2. Khojamatova, K. M. (2023). Social Relations and Social Development of Personality In the System Of Preschool Education. *International Journal of Formal Education*, 2(10), 37-42.
3. Mansurovna, X. X. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy ongini oshirishda muammo va yechimlar. qo‘qon universiteti xabarnomasi, 680-682
4. Xo‘Jamatova, X. (2022). Maktabgacha katta yoshli bolalarda ijtimoiy ongni shakllantish. *science and innovation*, 1(b4), 634-636
5. Махкамов, А. (2023). Аралаш таълим технологиялари асосида булажак уқитувчиларда соғлом турмуш тарзи маданиятини ривожлантириш технологиялари. *Общество и инновации*, 4(6/S), 45-49
6. Махкамов, а. ю. (2023). олий таълим битирувчилари учун жисмоний тарбия машғулотларида соғлом турмуш тарзи маданиятини шакллантиришнинг амалий-методик имкониятлари. *scientific impulse*, 1(9), 844-851.
7. Махкамов, А. Ю. (2022). соғлом турмуш тарзи жамият тараққиётининг асосий омили. *ijtimoiy fanlarda innovasiya onlayn ilmiy jurnali*, 2(11), 249-252
8. Madinabonu Shuxratjon qizi, & Esonaliyeva Guluzra Komiljonova. (2023). inson qadri va barkamol avlod shakllanishida pedagogikaning o‘rni. qo‘qon universiteti xabarnomasi, 1(1), 788-789. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.717>
9. Komiljonova, G.N. qizi. (2023). fanlararo bog‘lanish asosida boshlang‘ich ta‘limni amalga oshirishning o‘ziga xos xususiyatlari. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 198-201. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5505>
10. Pozilov Hamidjon Ikromjon o‘g‘li, and Komiljonova Guluzra Nizomjon qizi. "yosh avlod kamolotida texnologiya fani va uning kelajagi". qo‘qon universiteti xabarnomasi, vol. 1, no. 1, May 2023, pp. 923-6, doi:10.54613/ku.v1i1.760.
11. Abduraxmonova, N.A. qizi. "bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida". *Educational Research in Universal Sciences*, vol. 2, no. 12, Dec. 2023, pp. 208-11, <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5507>.
12. Abduraxmonova, N. A. qizi. (2023). bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 208-211. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5507>
13. Nigoraxon A., Mohlaroy A. boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilar ijodiy foaliyatini tashkil etish texnologiyasi //Yosh Tadqiqotchi Jurnal. – 2024. – T. 3. – №. 1. – C. 83-87.
14. Nigoraxon, Abduraxmonova, and Alijonova Mohlaroy. "boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilar ijodiy foaliyatini tashkil etish texnologiyasi." *yosh tadqiqotchi jurnali* 3.1 (2024): 83-87
15. Nigoraxon, A., & Mohlaroy, A. (2024). boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilar ijodiy foaliyatini tashkil etish texnologiyasi. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 83-87.

16. Toxirjon, U. (2024). PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIRNI O'RGANISH. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 22-27.
17. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O 'QISHNI YETKAZIB OLISHGA QIYNALAYOTGAN O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 9-13.
18. Umarov Tokhirjon. (2024). PROVISION OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN EXTREME SITUATIONS IS SOCIAL. International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives, 2(2), 1–6. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/28>
19. В статье представлена информация о роли педагогики и психологии в повышении качества и эффективности образования, формировании зрелого поколения. Данное научное исследование исследует решающую роль симбиотических взаимоотношений педагогики и психологии в . (2024). YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(2), 5-12. <https://nuzjournals.uz/index.php/yoiit/article/view/79>
20. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O 'QISH SAVODXONLIGINI O 'RGANISH (PIRLS). Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 14-17.